

Plant eens wat vaker een andere eik

Nederland is uit gemakzucht verslaafd aan de inlandse eik, maar er is veel meer te ontdekken

Eiken vormen de *backbone* van het Nederlandse bomenbestand. En hoewel een eik eigenlijk geen echte nadelen heeft, heeft onze voorkeur voor deze boom ervoor gezorgd dat Nederland vol ligt met 'snelwegen' voor de eikenprocessierups. Misschien is het daarom een idee om eens wat vaker een andere eik te planten. Vooral die andere Amerikanen zijn veelbelovend.

Auteur: Hein van Iersel

Hoe dramatisch de dominantie van eiken is, bleek weer eens haarfijn tijdens de lezing van Henry Kuppen op de laatste Boom Innovatie Dag. Maar liefst 33 procent van het nationale bomenbestand wordt gevormd door eiken en ruim 90 procent daarvan is *Quercus robur*. Daar doen we onszelf mee tekort. Natuurlijk, de keuze voor *Quercus robur* is goed te begrijpen, maar er zijn nog zo veel andere bijzondere en bruikbare eiken.

Het Haagse Vlietpark

Om te bekijken wat voor andere eiken er allemaal zijn, heb ik een afspraak gemaakt in het Haagse

Vlietpark met Martin Efdee, groenbeheerder van de gemeente Rijswijk, Michiel de Ruijter van de Stadskwekerij van Den Haag en Toon Ebben van Boomkwekerij Ebben. Dit langgerekte park maakt deel uit van het Haagse Bomenmuseum en staat volgepropt met bijna alle denkbare eiken van elke mogelijke herkomst. Een goede plek – lijkt mij – om te beoordelen welke eiken wel en welke niet passen in Nederland. Dat laatste is echter te kort door de bocht. Het Haagse Vlietpark is gebouwd op de zware klei van het voormalige tuinbouwgebied van Wateringen en door de nabijheid van de zee is zout een factor van betekenis.

Hoge pH

De belangrijkste reden voor Toon Ebben om extra aandacht te geven aan die andere eiken, is het feit dat veel van deze bomen een voorkeur hebben voor een hogere pH. Onze eigen inlandse eik *Quercus robur* prefereert een wat zuurdere grond en dat geldt ook voor succesnummer *Quercus palustris*, de moeraseik. Ebben: 'Wat je ziet, is dat op veel plaatsen gewerkt wordt met boomgranulaat. In deze moderne groeiplaatsen heb je bijna automatisch te maken met een hogere pH. En laten de andere Amerikanen daar nu net dol op zijn.' Voor alle duidelijkheid: als Ebben het

Quercus ilex als grote solitaire struik in het Vlietpark

heeft over Amerikaanse eiken, heeft hij het niet over de in Nederland meest beroemde of beruchte Amerikaanse eik, *Quercus rubra*. Deze boom is massaal aangeplant in de vorige eeuw en groeit goed en snel, maar heeft ook een aantal nadelen. Door de zware gesteltakken is de boom zeer onderhoudsintensief en een *Quercus rubra* van 60 tot 80 jaar is eigenlijk al een veteraan. Vergelijk dat eens met *Quercus robur*, die probleemloos enige honderden jaren oud kan worden. De eiken die Ebben als kansrijk ziet onder onze omstandigheden, zijn *Quercus cerris* (moseik), *Quercus alba* (Amerikaanse witte eik), *Quercus phellos* (wilgbladige eik), *Quercus suber* (kurkeik), *Quercus ilex* (steeneik), de gezaagbladige eik *Quercus acutissima*, *Quercus x hispanica* 'Wageningen' en *Quercus x turneri* 'Pseudoturneri'.

Voor wat betreft de eerste soort geeft Michiel de Ruijter Toon Ebben direct gelijk. *Quercus cerris* ofwel de moseik is aangeplant in het Vlietpark als de belangrijkste boom. Deze boom staat langs de straat die langs het park voert en doet het daar in één woord fantastisch. Het zijn mooie, goed gevormde bomen, die schijnbaar geen last hebben van het zout. Want zout is echt een groot probleem voor sommige bomen in het park. Enkele hebben hier duidelijk last van, wat zich vertaalt in taksterfte aan de kant waar de wind vandaan komt.

Zes soorten

In het Haagse Vlietpark staan genoeg eiken om moeiteloos een boek van 200 pagina's te vullen. Die ruimte hebben wij helaas niet. Daarom heeft zowel Toon Ebben, Martin Efdée als Michiel de Ruijter zijn eigen shortlist van andere eiken ingeleverd. Als redacteur heb ik die lijstjes samengevoegd en een top zes bepaald. Deze zes zullen in het vervolg van dit artikel verder worden besproken.

1) *Quercus ilex* (steeneik). Deze eik was voor iedereen de verrassing bij uitstek in het Vlietpark. Zoals hij daar wordt gebruikt, is hij zeer geschikt als parkboom. Michiel de Ruijter vindt hem niet geschikt als straatboom, maar wil toch wel een keer uitproberen hoe de soort dichter langs de kust voldoet. De steeneik is een grote wintergroene boom met een ronde kroon, die tot 20 m hoog kan worden. Van origine komt de steeneik voor in het Middellandse Zeegebied, maar in Frankrijk, Ierland en Zuid-Engeland is deze soort veel aangeplant (o.a. in Hyde Park, Londen staan grote exemplaren). Dit zegt meteen iets over de winterhardheid. Op jonge leeftijd moet de steeneik beschermd worden bij strenge vorst; oudere bomen zijn beter winterhard. De twijgen zijn grijs, evenals de oude(re) bast, die glad is. De leerachtige bladeren zijn variabel, eirond tot lancetvormig met een gaafrandige tot scherp getande bladrand. Dat de soortnaam *Ilex* verwijst naar hulst, wil dus niet zeggen dat de

Deze eik was voor iedereen de verrassing bij uitstek in het Vlietpark

bladeren van *Q. ilex* altijd op hulstbladeren lijken. Sterker nog, de naam *Ilex* is de oude Latijnse naam voor de steeneik, die door Linnaeus als geslachtsnaam aan hulst werd gegeven. Eigenlijk verwijst hulst dus naar *Q. ilex*! De kleine, spitse eikels zijn voor de helft omsloten door een viltig behaard napje. *Q. ilex* geeft de voorkeur aan een kalkrijke, droge bodem op een warme, bij voorkeur zonnige

Quercus ilex in de Gemeente Noordwijk

Quercus x hispanica 'Wageningen' - Vrucht

Quercus x hispanica 'Wageningen' - Bloem

Quercus x turneri 'Pseudoturneri' - Blad

Quercus x turneri 'Pseudoturneri' - Bast

Quercus ilex - Vrucht

Quercus x turneri 'Pseudoturneri'

standplaats. Met het leerachtige blad is de boom behoorlijk tolerant voor zeewind. Ook strooizout wordt goed verdragen en de boom kan in industriegebieden worden toegepast.

2) *Quercus cerris* (moseik). Voldoet volgens De Ruijter beter dan *Quercus robur* en kan tot vlak aan de kust worden gebruikt. Het is een grote boom met een breed kegelvormige tot ronde kroon, die 25 m hoog kan worden. Van origine komt de moseik voor in Midden- en Zuid-Europa en het Midden-Oosten. In de natuur komen ook veel lagere typen voor, die soms zelfs struikachtig groeien. De twijgen zijn viltig en opvallend hoekig. De oude(re) bast is donkergrijs tot zwartgrijs en gegroefd, vaak in een blokpatroon. De bladeren

ASSORTIMENT

Quercus cerris - Vrucht

Quercus ilex - Blad

zijn langwerpig tot ovaal, donkergroen aan de bovenkant en lichter groen en viltig behaard aan de onderkant. Het blad is onregelmatig ondiep tot zeer diep gelobd met puntige lobben. De eikels zijn voor ongeveer een derde tot de helft omsloten door een dicht met grijze haren bezet napje. Aan deze beharing, die evenals voorkomt op de jonge twijgen en het jonge blad, heeft de boom de Nederlandse naam moseik te danken. Er zijn verschillende cultivars, van kleinblijvend ('Curly Head'), bontbladig ('Argenteovariegata') tot met diep ingesneden blad ('Summer Veil'). Een aan te bevelen nieuwe cultivar die minder groot wordt, is 'Marvellous'. De selectie 'Wodan' heeft een andere kroonvorm, die het meeste lijkt op die van de oude eiken die worden aangetroffen in een oerbos.

**De boom is tolerant voor
zeewind en strooizout,
wat de mogelijkheden
voor toepassing in
kustgebieden vergroot**

Quercus phellos - Blad

Door zijn grillige groeiwijze met kronkelige takken onderscheidt hij zich van de soort. Dit is een selectie die uit zaailingen is gewonnen en dus niet wordt veredeld. De moseik kan op vochtige grond groeien, heeft een voorkeur voor een kalkrijke bodem en verdraagt verharding slecht. Wel is de boom tolerant voor zeewind en strooizout, wat de mogelijkheden voor toepassing in kustgebieden vergroot.

3) *Quercus x turneri* 'Pseudoturneri' (Turners eik). Den Haag heeft een aantal exemplaren in boombakken. De verwachting is dat deze vijf tot tien jaar kunnen blijven staan. Hij is niet geschikt om als straatboom in de verharding te gebruiken. De hybride *Q. turneri* ontstond al voor 1780 op de

Net als de beide ouders geeft ook *Q. hispanica* 'Wageningen' de voorkeur aan **kalkhoudende grond die niet te nat is en een warme, liefst zonnige standplaats**

Quercus x hispanica 'Wageningen'

kwekerij van Spencer Turner in Essex, Engeland uit een kruising tussen een steeneik (*Q. ilex*) en een zomereik (*Q. robur*). Beide ouders zijn grote bomen, maar deze hybride, die dus naar de vinder werd genoemd, blijft lager met een uiteindelijke hoogte van 8 tot 10 m. Het is toch nog een kleine tot middelgrote boom. In 1809 werd de hybride beschreven en werd *Q. turneri* genoemd. Daarna (tussen 1809 en 1880) werd '*Pseudoturneri*' als cultivar benaamd, terwijl het waarschijnlijk wel een van de twee oorspronkelijke zaailingen was. '*Pseudoturneri*' is een kleine boom met een breed kegelvormige tot ronde kroon, die een hoogte van 8 tot 10 à 15 m kan bereiken. De bast is bruingrijs en ondiep gegroefd. De bladeren van deze halfwintergroene boom zijn langwerpig tot ovaal met een gelobd-getande bladrand. Ze zijn leerachtig

en donkergroen. De vrij kleine eikel is voor een derde tot de helft omsloten door het napje, dat met smalle schubben bedekt is. Turner's eik groeit het best op een wat vochtige veen-, zand- of leemgrond. Verdraagt strooizout, maar geen verharding. Daarom is '*Pseudoturneri*' minder geschikt als straatboom en meer als parkboom.

4) *Quercus x hispanica* 'Wageningen' (Spaanse eik). Geschikt als parkboom op een beschutte plek. De Spaanse eik is een natuurlijke hybride tussen *Q. cerris* (moseik) en *Q. suber* (kurkeik). De boom komt voor in Zuid-Europa. Het is een halfwintergroene boom met een ronde kroon. De cultivar 'Wageningen' werd in 1979 geselecteerd door de toenmalige NAKB, omdat deze beter winterhard bleek dan andere *Q. hispanica*. Het is een mid-

Martin Efdée, Rijswijk

delgrote boom, die 10-15 m hoog kan worden. De twijgen zijn grijsbruin en behaard. De oude(re) bast is donkergrijs tot zwartgrijs en gegroefd. In tegenstelling tot een van de ouders, de kurkeik, vormt *Q. hispanica* geen kurk op de bast. De langwerpige tot smal eironde bladeren zijn glanzend groen en hebben een scherp getande bladrand. Het blad is opvallend leerachtig. De vrij lange eikels (tot 4 cm) zijn tot ongeveer de helft of iets meer omsloten door een grijs behaard napje. Net als de beide ouders geeft ook *Q. hispanica* 'Wageningen' de voorkeur aan kalkhoudende grond die niet te nat is en een warme, liefst zonnige standplaats. De boom verdraagt strooizout en kan in industriegebieden worden toegepast.

Michiel de Ruiter, Den Haag

Toon Ebben van Kwekerij Ebben

5) *Quercus alba* (Amerikaanse witte eik)

Een grote boom, van origine afkomstig uit het oosten en midden van de Verenigde Staten, die ruim 30 m hoog kan worden. De relatief open kroon is enigszins variabel en kan langwerpig tot breed zijn, maar wordt uiteindelijk rond. De takken zijn grijs. De oude(re) bast is vrij licht grijsbruin en laat in platte platen los. Het omgekeerd eironde, donkergroene blad is met de afgeronde lobben direct herkenbaar als eikenblad. In de herfst kleurt het oranje- of roodachtig tot donkerrood. De Amerikaanse witte eik lijkt oppervlakkig op onze zomereik (*Q. robur*), maar verschilt hiervan doordat de bladeren groter zijn en de bladstelen duidelijk langer. Ook de roodachtige herfstkleur en de in platen afbladderende bast zijn typisch voor *Q. alba*. Het hout, wit-eiken, is geliefd en populair in de meubelindustrie. Van de Amerikaanse eiken is het hout van *Q. alba* het meest gewild.

Q. alba groeit op iedere grondsoort, mits deze diep doorwortelbaar is, voldoende vochthoudend, maar wel goed gedraineerd. Omdat de kroon uiteindelijk breed wordt, is de boom minder geschikt als straatboom. In brede lanen en als parkboom zal de boom beter tot zijn recht komen.

6) *Quercus castaneifolia* 'Green Spire' (kastanjebladige eik). Zoals gezien in het Vlietpark, was deze boom voor De Ruijter een aangename verrassing. Hij lijkt zeer geschikt om als parkboom te gebruiken. De Ruijter gaat in Den Haag proberen om er ook een aantal als straatboom in de stad te planten, om te zien of hij daar eveneens voldoet. *Q. castaneifolia* komt van origine voor in Noord-Iran en de Kaukasus. Het is een grote boom die 30 m

vlnr Toon Ebben, Martin Efdée en Michiel de Ruiter

hoog kan worden, met een gegroefde, bruingrijze bast. De cultivar 'Green Spire' werd omstreeks 1948 in Engeland geïntroduceerd. 'Green Spire' is iets kleiner dan de soort en zal uiteindelijk tussen 20 en 30 m hoog kunnen worden. In tegenstelling tot de ronde kroon van de soort heeft 'Green Spire' op jonge leeftijd een zuilvormige kroon, die later eirond wordt. De bladeren zijn langwerpig elliptisch tot lancetvormig met een grof getande bladrand. Ze lijken op de bladeren van de tamme kastanje (*Castanea sativa*). Het jonge blad is bruinachtig, de volwassen bladeren zijn glanzend donkergroen. De eikels worden voor bijna de helft omsloten door het napje, dat dicht bezet is door grijsbehaarde schubben.

'Green Spire' kan in halfopen verharding groeien en is, mede vanwege de wat smallere kroon, wellicht als laan- of straatboom te gebruiken. In ieder geval is het een prima parkboom. De boom heeft een voorkeur voor een niet al te natte, kalkrijke bodem en een warme, zonnige standplaats.

Be social

Scan of ga naar:

www.Boomzorg.nl/artikel.asp?id=19-6388